

“ลำพวน” บทบาทหน้าที่และการผลิตซ้ำเพื่อการสืบทอดอัตลักษณ์ของชาวไทยพวน ในพื้นที่ภาคกลางของประเทศไทย

“Lam Phuan” Roles and Reproduction for Inheriting Thai Phuan Identity in Central Region of Thailand

อารีวรรณ หัสติน

Areewan Hussadin

Article History

Receive: June 29, 2022

Revised: January 25, 2023

Accepted: January 25, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ และปัจจัยที่ส่งผลต่อการผลิตซ้ำลำพวนเพื่อการสืบทอดอัตลักษณ์ของชาวไทยพวน โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ประกอบด้วย (1) หมอลำ หมอแคน (2) กลุ่มเยาวชนในพื้นที่ ผู้สนใจสืบทอดลำพวน (3) กลุ่มผู้นำชุมชน และ (4) กลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมการอนุรักษ์และสืบทอดลำพวน พื้นที่ศึกษา ได้แก่ จังหวัดนครนายก จังหวัดสระบุรี จังหวัดสิงห์บุรี จังหวัดสุพรรณบุรี และจังหวัดลพบุรี โดยเก็บรวบรวมข้อมูลตั้งแต่เดือน มกราคม 2560-พฤษภาคม 2561 และเดือนมกราคม 2562-ธันวาคม 2562 และเดือนพฤศจิกายน 2564-เมษายน 2565 ผลการวิจัยพบว่า ลำพวนยังมีบทบาทหน้าที่ต่อสังคมและปัจเจกบุคคลอย่างต่อเนื่องตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน แต่มีการปรับเปลี่ยนหรือเปลี่ยนแปลงรูปแบบบทบาทหน้าที่ไปบ้างตามการเปลี่ยนแปลงของสังคม รวมทั้งมีบทบาทหน้าที่ใหม่ที่เพิ่มเข้ามา ได้แก่ (1) ด้านการท่องเที่ยว (2) ด้านการอนุรักษ์ (3) ด้านการผลิตซ้ำวัฒนธรรม (4) ด้านการเป็นงานอดิเรก และ (5) ด้านการเป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตร ปัจจัยที่ส่งผลต่อการผลิตซ้ำลำพวน คือ (1) ปัจจัยภายใน คือ ความสมบูรณ์ขององค์ประกอบการละเล่นลำพวนที่บ่งบอกถึงอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ (2) ปัจจัยภายนอก ได้แก่ การสนับสนุนจากภาครัฐ หน่วยงานด้านการศึกษา และภาคธุรกิจ ลำพวนจึงเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่ถูกนำมาผลิตซ้ำในทุกพื้นที่ภาคกลางของประเทศไทย

คำสำคัญ : ลำพวน ; บทบาทหน้าที่ ; การผลิตซ้ำวัฒนธรรม ; การสืบทอดอัตลักษณ์ ; ไทยพวน

ABSTRACT

The purpose of this research was to analyze the roles and factors affecting the reproduction of Lam Phuan for inheriting the identity of Thai Phuan people using in-depth interview. The key informants consisted of (1) the folksingers (Mor Lam) and the reed mouth organ players (Mor Kan), (2) groups of local juveniles who were interested in inheriting Lam Phuan, (3) groups of local leaders, and (4) groups of people who were involved in promoting and supporting the conservation and inheritance Lam Phuan activities. The study areas were in Nakhon Nayok, Saraburi, Sing Buri, Suphanburi, and Lopburi. The data were collected from January 2017 - May 2018, January 2019 - December 2019, and November 2021 - April 2022. The result revealed that Lam Phuan still play the roles towards social and individuals since to the past to present. However, there are some transformations and changes in roles according to social variation. Moreover, there were new roles were added in such as (1) tourism, (2) conservation, (3) cultural reproduction, (4) hobby, and (5) extra-curricular activities. The factors affecting Lam Phuan reproduction were: (1) the internal factors i.e. the integrity of Lam Phuan plays' components which indicated ethnic identity, and (2) the external factors i.e. the support from the government, education institutes, and business sectors. Lam Phaun was, therefore, the cultural capital that was reproduced in every area of the central region of Thailand.

Keywords : Lam Phuan ; Roles ; Cultural Reproduction ; Inheriting identity ; Thai Phuan

บทนำ

ลำพวน เป็นการละเล่นของชาวพวนที่มีการเล่นกันมาในสมัยก่อนตั้งแต่เมื่อครั้งยังอาศัยอยู่ที่เมืองเชียงขวาง ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ก่อนจะมีการกวาดต้อนคนพวนเข้ามาในประเทศไทย การละเล่นลำพวน เป็นการขับร้องบทกลอนควบคู่กับการเป่าแคน โดยใช้ภาษาพวนเป็นภาษาในการขับร้อง การขับร้องดังกล่าวเรียกว่า “ลำ” ลำ เป็นการขับร้องเพลงพื้นบ้านในกลุ่มชาติพันธุ์ลาวที่นิยมมาตั้งแต่ในอดีต เป็นลักษณะการคิด (ต้น) กลอนสดในการถ่ายทอดเรื่องราวในชีวิต ไม่ว่าจะเป็นการบรรยายด้านความเป็นอยู่ ความงามของธรรมชาติ การเกี้ยวพาราสี การแสดงอารมณ์ความรู้สึก เป็นต้น (Junna, interview May 19, 2017) รูปแบบการละเล่นลำพวนมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่ต่างจากหมอลำของคนลาวในภาคอีสาน เช่น ดนตรี การละเล่นลำพวนจะมีเครื่องดนตรีสำคัญ คือ แคน หมอแคนและหมอลำเปรียบเสมือนของคู่กันที่ขาดกันไม่ได้ การเป่าแคนจะใช้ทำนองพวนในการเป่า แคนใช้เหมือนกัน (แต่เดียวกัน) แต่เสียงการเป่าระหว่างทำนองพวนและทำนองลาวจะมีจังหวะแตกต่างกัน ทำนองพวนจะมีจังหวะช้า เนิบ ไม่เหมือนกับจังหวะแคนของภาคอีสานที่เน้นความเร้าใจ สนุกสนาน แคนพวนจะมีเอกลักษณ์ในการเป่าคือ ความไพเราะอ่อนหวาน เชื่องช้า ค่อยเป็นค่อยไป การลำพวนมีทั้งทำทำนองออต้อ้น คร่ำครวญ เสียงคนและเสียงแคนจะหยุดพร้อมกันเมื่อจบวรรค และเมื่อเริ่มวรรคใหม่เสียงคนและเสียงแคนก็จะเริ่มพร้อมๆ กัน (Kanha, interview April 25, 2017) เอกลักษณ์ของการละเล่นลำพวนอีกอย่างหนึ่งคือการดึงผู้ชมเข้ามามีส่วนร่วมกับการละเล่น ที่เรียกว่า “ลูกรับ” ที่จะคอยทำหน้าที่รับลูกหมอลำพวน ด้วยการร้องรับ “ฮิ้ว...” ด้านเนื้อหา ในการลำพวนจะมี 2 แบบ คือแบบลำพื้นหรือลำเรื่อง (เป็นการนำนิทานพื้นบ้านหรือหรือเรื่องจักรๆ วงศ์ๆ มาร้อง) และลำต้น (การคิดกลอนสดตามวาระโอกาสของการละเล่นหรือสถานการณ์นั้น) (Joomthong, 2017)

การละเล่นลำพวนในอดีตเป็นไปเพื่อสร้างความสนุกสนาน สร้างบรรยากาศให้กับงาน หรือชุมชน ในอดีตลำพวนจึงทำหน้าที่เป็นสื่อของชุมชนที่เชื่อมโยงระหว่างชุมชนกับคนในชุมชน เพื่อสื่อสารบอกเล่าให้เกิดการรับรู้ร่วมกัน การทำหน้าที่ของลำพวนที่มีต่อชุมชนยังคงมีบทบาทสำคัญมาอย่างต่อเนื่อง ถึงแม้ว่าหน้าที่บางอย่างที่เคยมีมาในอดีตอาจเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย แต่หน้าที่บางอย่างลำพวนก็ยังคงทำหน้าที่รับใช้ชุมชนมาอย่างต่อเนื่อง ลำพวน เป็นการละเล่นเพียงหนึ่งเดียวของกลุ่มชาติพันธุ์พวนที่พบเห็นได้ในทุกพื้นที่และเป็นที่รู้จักร่วมกันในฐานะการละเล่นพื้นบ้านของกลุ่มชาติพันธุ์พวนที่ยังสามารถพบเห็นได้อย่างต่อเนื่องตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ถึงแม้ปัจจุบันลำพวนจะไม่ได้มีวัตถุประสงค์ในการละเล่นเพื่อความสนุกสนานในฐานะการละเล่นพื้นบ้านเหมือนในอดีต แต่เป็นการเพิ่มวัตถุประสงค์การละเล่นที่ต้องการแสดงให้คนรุ่นหลังได้รู้จักการละเล่นของกลุ่มชาติพันธุ์พวนว่ามีลักษณะอย่างไร มีการปรับเปลี่ยนวัตถุประสงค์ของการละเล่นที่มากกว่าความรื่นเริงเป็นการถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น รวมถึงมีการปรับประยุกต์ในด้านเนื้อหาและจังหวะรวมถึงนำเครื่องดนตรีสมัยใหม่

เข้ามาเพื่อปรับตัวตามยุคสมัยและเพื่อให้คนรุ่นใหม่ได้เข้าถึงได้ง่ายขึ้น แต่ความทรงจำในฐานะลำพวนคือสิ่งบ่งบอกตัวตนของกลุ่มชาติพันธุ์พวนยังคงถูกถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นอยู่เสมอ (Joomthong, interview March 17, 2017)

บทความนี้ส่วนหนึ่งมาจากงานวิจัยเรื่องบทบาทและสถานภาพของสื่อการแสดงพื้นบ้านลำพวน กรณีศึกษาอำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี ในฐานะลำพวนเป็นการละเล่นของชุมชนที่บ่งบอกถึงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาวไทยพวน (ไทยพวนใช้เรียกกลุ่มชาติพันธุ์พวนที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย) สะท้อนผ่านเรื่องราวในบทลำอันบ่งบอกถึงวิถีชีวิต ค่านิยม ความเชื่อของกลุ่มที่ถูกถ่ายทอดและผลิตซ้ำผ่านการละเล่นลำพวนเรื่อยมา ดังนั้นการที่ลำพวนยังคงมีบทบาทหน้าที่บางอย่างที่สำคัญต่อชุมชนจึงเป็นสิ่งที่ส่งผลต่อความต้องการให้ดำรงอยู่เพื่อความเป็นตัวตนของกลุ่ม การวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ลำพวนคือการพิจารณาถึงความรับผิดชอบและการทำหน้าที่ของลำพวนที่มีต่อปัจเจกบุคคลและชุมชน และการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการผลิตซ้ำลำพวน จึงเป็นวัตถุประสงค์ของการศึกษาค้นคว้าเพื่อก่อให้เกิดองค์ความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของวัฒนธรรมชุมชนที่นำไปสู่การผลิตซ้ำวัฒนธรรมและสืบทอดวัฒนธรรมที่แต่ละชุมชนสามารถนำไปพิจารณาและปรับประยุกต์ให้เหมาะสมกับบริบทของชุมชน เป็นแนวทางในการสืบทอดวัฒนธรรมพื้นบ้านของตนให้เข้มแข็งเพื่อการคงอยู่ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของลำพวนที่ส่งผลต่อการผลิตซ้ำลำพวน
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการผลิตซ้ำลำพวนเพื่อการสืบทอดอัตลักษณ์ของชาวไทยพวนในยุคปัจจุบัน

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ทฤษฎีบทบาทหน้าที่ของคติชน (Theories of Folklore)

วัฒนธรรมพื้นบ้านเป็นส่วนหนึ่งของคติชน ที่เป็นชุดองค์ความรู้ (Set of Features) ที่ประกอบขึ้นมาจากกลายเป็นวัฒนธรรมประจำชาติ (Lévi-Strauss, Propp and Liberman, 1997) ที่มีความสำคัญไม่ว่าจะหมายถึงการเป็นรูปแบบของการสื่อสารที่มีความพิเศษอย่างหนึ่ง ซึ่งสอดแทรกอยู่ในการใช้ชีวิตแต่ละวันของผู้คน รวมถึงคติชนนั้นเป็นสิ่งที่ผลต่อค่านิยมของคนในสังคม และคติชนเหล่านี้เองเป็นสิ่งที่สามารถส่งผลกระทบต่อสังคมได้หากมีการเผยแพร่เรื่องราวต่างๆ ให้ผู้คนได้รับรู้ ซึ่งสามารถระบุให้เห็นถึงเอกลักษณ์ของกลุ่มชนนั้นๆ ได้ อีกทั้งยังเป็นสิ่งที่ส่งผ่านประวัติศาสตร์และก่อให้เกิดความสำคัญในการรักษาเอาไว้ซึ่งเอกลักษณ์นั้นๆ อีกด้วย วัฒนธรรมพื้นบ้านนับเป็นเครื่องมือสำหรับส่งผ่านวัฒนธรรมต่างๆ ทั้งในส่วนของตำนาน ปรัมปรา ความทรงจำทางประวัติศาสตร์ โดยสามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ประเภท (Duc and Thanh, 2020) ได้แก่

1. การแสดงผ่านภาษา (การใช้เสียง) เรื่องเล่าตลก ตำนาน มหาकाพย์ พงศาวดาร สำนวน บทเพลงพื้นบ้าน สุภาษิต
2. การจัดแสดงโดยใช้ดนตรีประกอบเช่น การขับร้องเพลงพื้นบ้านที่มีดนตรีมโหรีประกอบ
3. การแสดงออกผ่านการใช้ท่าทาง (Body Language) เช่น ละคร การเต้นหรือการรำ การละเล่นพื้นบ้าน หรืองานเทศกาลของหมู่บ้าน และ
4. ผลงานทางศิลปะ เช่น รูปภาพ การระบายสี การแกะสลัก เครื่องดนตรี หุ่นปั้น เป็นต้น

ด้านบทบาทหน้าที่ของคติชน แบ่งออกเป็น 4 ด้านหลัก (Dundes, 1965) ได้แก่ 1) สร้างความบันเทิงและความสนุกสนาน 2) รักษาและคงไว้ซึ่งวัฒนธรรม 3) ให้การศึกษาและความรู้ 4) การคงเอาไว้ซึ่งเสถียรภาพของวัฒนธรรม ซึ่งบทบาทหน้าที่ของคติชน ได้ส่งเสริมให้เกิดความเป็นปึกแผ่นของสังคมตามทฤษฎีหน้าที่นิยม (Functionalism) ที่กล่าวไว้ว่า การอธิบายโดยทั่วไปเกี่ยวกับสังคมนั้นควรที่จะต้องมีการเสริมด้วยการอธิบายในเชิงบทบาทหน้าที่ด้วย เนื่องจากปรากฏการณ์ทางสังคมนั้นไม่สามารถที่จะนำมาใช้ในการอธิบายถึงที่มาที่ไปของสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้ เหตุเพราะมีหลายสิ่งที่ไม่สามารถระบุได้ว่าเกิดขึ้นมาเพราะอะไร เนื่องจากเป็นเพียงแค่การสนองต่อความต้องการเพียงเท่านั้น (Durkheim, 1982) เช่นเดียวกับแรดคลิฟฟ์-บราวน์ ที่ให้ความสำคัญกับโครงสร้าง-หน้าที่นิยม (Structural - Functionalism) จุดเน้นของแรดคลิฟฟ์-บราวน์ คือการมองสังคมเปรียบเทียบกับสิ่งมีชีวิต โดยการเปรียบเทียบระบบการทำงานของอวัยวะต่างๆ ในร่างกายมนุษย์เทียบกับสังคมว่า ในการทำงานของระบบต่างๆ ล้วนแต่ประกอบไปด้วยโครงสร้างส่วนต่างๆ ที่มีหน้าที่ของตนเอง ดังนั้นการทำงานของส่วนต่างๆ ของระบบจำเป็นต้องทำงานอย่างประสานและสอดคล้องกันเพื่อให้ระบบสามารถดำรงอยู่ต่อไปได้ สังคมก็ประกอบไปด้วยระบบต่างๆ ที่มีโครงสร้างที่ต้องทำหน้าที่ขับเคลื่อนในส่วนของตนเองเช่นกัน (Santasombat, 1998 as cited in Phonjareon, 2022) ดังนั้นการศึกษารoles of folk ที่ของลำพวนที่มีต่อปัจเจกบุคคลและชุมชน จะช่วยอธิบายถึงการดำรงอยู่ของลำพวนในสังคมได้ว่า เพราะการยังมีบทบาทหน้าที่บางอย่างจึงทำให้วัฒนธรรมของชุมชนนั้นยังถูกสืบทอดโดยคนในชุมชนต่อไป

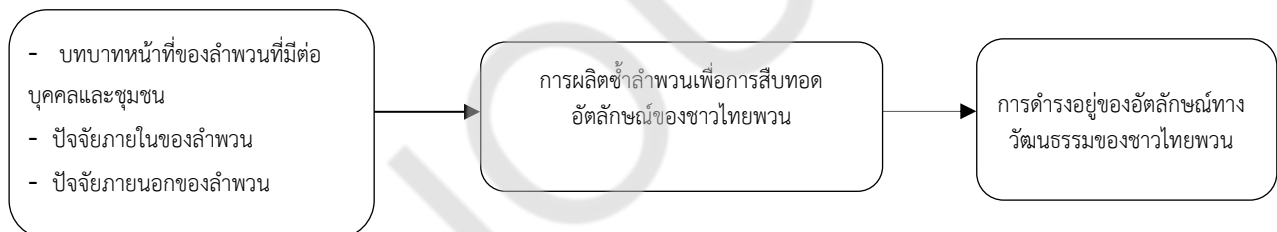

แนวคิดการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม (Cultural Reproduction Concept)

วัฒนธรรม คือ การผลิตและผลิตซ้ำที่มีการส่งผ่านข้อมูลผ่านตัวแทนสาธารณะที่มีการแพร่กระจายไปอย่างแพร่หลาย โดยกลไกการทำงานของทฤษฎีการผลิตซ้ำวัฒนธรรมจะอยู่ในรูปแบบการขัดเกลาทางสังคมที่ได้รับการถ่ายทอดผ่านการเรียนรู้ทางสังคมจากรุ่นสู่รุ่น (Patterson, 1967) Bourdieu กล่าวถึง ทฤษฎีการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมว่าเป็นกระบวนการทางสังคมที่วัฒนธรรมนั้นได้รับการนำมาผลิตซ้ำและส่งผ่านต่อไปยังคนรุ่นอื่นๆ และการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมอาจเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงของถิ่นที่อยู่อาศัย พื้นเพทางสังคมและพื้นเพทางวัฒนธรรมซึ่งก่อให้เกิดเป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มคนและชาติพันธุ์ขึ้นมา (Bourdieu, 1973) ในขณะที่ที่เรย์มอนด์ วิลเลียมส์ (Raymond Williams) นักวิชาการวัฒนธรรมศึกษาได้นำมโนทัศน์ของสำนักมาร์กซิสม์ ว่าด้วยเรื่อง “การผลิต” ในทางเศรษฐกิจ มาสู่ความหมาย “การผลิต” ทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิต โดยมองว่า วัฒนธรรม ไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นได้เอง แต่วัฒนธรรมนั้นต้องมีวัตถุที่ใช้ในการสร้างตัวเองเช่นเดียวกับการผลิตในระบบเศรษฐกิจที่ต้องประกอบด้วยปัจจัยการผลิต การผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมเป็นสิ่งจำเป็นเพราะกระบวนการผลิตซ้ำถือเป็นกลไกสำคัญในการสืบทอดวัฒนธรรมให้คงอยู่ต่อไป เพราะการผลิตซ้ำคือการทำให้วัฒนธรรมนั้นยังคงมีอยู่ เป็นอยู่ เห็นอยู่ในการรับรู้ของคนเมื่อวัฒนธรรมตัวหนึ่งยังคงถูกผลิตซ้ำไปเข้ามาอยู่เสมอ วัฒนธรรมนั้นจะถูกจดจำและไม่หายไปจากการรับรู้ของคน ดังนั้นการที่วัฒนธรรมใดจะสามารถดำรงอยู่ได้หรือไม่ ก็ขึ้นอยู่กับว่าวัฒนธรรมนั้นมีโอกาสผลิตซ้ำตนเองเพื่อการสืบทอดหรือไม่ และที่สำคัญในการผลิตซ้ำแต่ละครั้งจะต้องผ่านกระบวนการเลือกสรรวัฒนธรรมที่จะนำมาในการผลิตซ้ำ โดยยึดหลักสิทธิของเจ้าของวัฒนธรรมที่เป็นผู้เลือกสรรวัฒนธรรมในการผลิตซ้ำเพื่อการสืบทอด (Kaewthep, Pongkittiwiboon and Kitsoontorn, 2011)

กรอบแนวคิดการวิจัย

ทฤษฎีบทบาทหน้าที่ของคติชนและแนวคิดการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม จึงเป็นกรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ เพื่อค้นหาคำตอบการผลิตซ้ำลำพวน ว่ามีปัจจัยอะไรที่ทำให้ลำพวนถูกเลือกนำมาผลิตซ้ำในฐานะตัวแทนทางวัฒนธรรมที่เป็นอัตลักษณ์สะท้อนความเป็นตัวตนของกลุ่มชาติพันธุ์พวนในพื้นที่ภาคกลางของประเทศไทย ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

กลุ่มเป้าหมายและกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก

1. กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยนี้ประกอบด้วย (1) กลุ่มผู้ถ่ายทอดลำพวน (หมอลำ, หมอแคน) (2) กลุ่มผู้ทำหน้าที่สืบทอดลำพวน ประกอบด้วย กลุ่มเยาวชนในพื้นที่และผู้สนใจสืบทอดลำพวน (3) กลุ่มผู้นำชุมชน และ (4) กลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมการอนุรักษ์และสืบทอดลำพวน ที่ยินดีให้สัมภาษณ์ โดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มเป้าหมายด้วยเทคนิคการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ผู้ที่มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับการดำรงอยู่และการผลิตซ้ำลำพวน

2. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informants) ประกอบด้วยบุคคล 4 กลุ่ม โดยมีการกำหนดคุณสมบัติผู้ให้ข้อมูลหลักดังนี้

2.1. กลุ่มบุคคลที่เป็นผู้ถ่ายทอดลำพวน ประกอบด้วย หมอลำ จำนวน 15 คน และหมอแคน จำนวน 8 คน และลูกเรือ จำนวน 20 คน โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกคือเป็นผู้ทำหน้าที่แสดงลำพวนในตำแหน่งของหมอลำ หมอแคน และลูกเรือที่มีส่วนร่วมในการละเล่นลำพวนของชุมชนอย่างต่อเนื่องไม่น้อยกว่า 5 ปี

2.2 กลุ่มผู้ทำหน้าที่สืบทอดลำพวน ประกอบด้วย กลุ่มเยาวชนในพื้นที่และผู้สนใจสืบทอดลำพวน จำนวน 20 คน

2.3 กลุ่มผู้นำชุมชน ที่มีส่วนสนับสนุนให้เกิดการดำรงอยู่ของลำพวนในรูปแบบต่างๆ จำนวน 18 คน

2.4 กลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการส่งเสริม สนับสนุนกิจกรรมการอนุรักษ์และสืบทอดลำพวน ทั้งภาครัฐและเอกชน จำนวน 15 คน เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด ศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราชย์วัดฝั่งคลอง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ชมรมไทยพวนแห่งประเทศไทย โรงแรมและรีสอร์ทในจังหวัด

พื้นที่ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ชุมชนไทยพวนในพื้นที่ภาคกลางของประเทศไทย ได้แก่ อำเภอบางพลี จังหวัดนครนายก อำเภอหนองโดน จังหวัดสระบุรี อำเภอพรหมบุรี จังหวัดสิงห์บุรี อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี และอำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ชุมชนไทยพวนขนาดใหญ่ และยังเป็นพื้นที่ที่ยังมีสื่อการแสดงพื้นบ้านลำพวนแสดงให้เห็นอยู่อย่างต่อเนื่อง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structure) เป็นการร่างประเด็นคำถามเพื่อสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักในแต่ละกลุ่ม โดยเปิดโอกาสให้ผู้ถูกสัมภาษณ์มีอิสระในการเล่าเรื่อง ความคิดเห็นได้อย่างเสรี โดยแบบสัมภาษณ์นี้ได้ผ่านการตรวจสอบคุณภาพของเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่านก่อนนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลในการสรุปผลการวิจัย 3 ขั้นตอนจาก 3 แหล่ง ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1) รวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลเอกสาร ได้แก่ หนังสือ ตำรา บทความงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างแนวคำถามในการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ขั้นตอนที่ 2) รวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลบุคคล โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interviews) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำรงอยู่และผลิตซ้ำ “ลำพวน” ขั้นตอนที่ 3) รวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลภาคสนาม โดยการสำรวจพื้นที่ชุมชน และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) ในการแสดงลำพวนของชุมชนในช่วงเทศกาล หรือการจัดงานด้านวัฒนธรรมของไทยพวน รวมถึงกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในชุมชนและมีการนำการละเล่นลำพวนมาเป็นส่วนหนึ่งของงาน

ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลให้ครบตามวัตถุประสงค์ที่ศึกษา ตั้งแต่เดือน มกราคม 2560-พฤษภาคม 2561 เก็บข้อมูลเพิ่มเติม มกราคม 2562-ธันวาคม 2562 และพฤศจิกายน 2564-เมษายน 2565

การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลที่ได้จากทั้ง 3 แหล่ง มาตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลที่ได้จากระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้หลักการตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีการรวบรวมข้อมูล (Methodological triangulation) คือการใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆ กันเพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการรวบรวมข้อมูล 3 วิธี คือ วิธีการศึกษาจากเอกสาร การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interviews) การสำรวจพื้นที่ชุมชน และการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) เพื่อเป็นการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลในการจะนำวิเคราะห์ว่าข้อมูลที่ได้มาจากการเก็บรวบรวมข้อมูลที่แตกต่างกันจะสอดคล้องและเป็นไปในทิศทางเดียวกันหรือไม่ หลังจากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากวิธีการต่างๆ กันมาสรุปและวิเคราะห์ร่วมกัน และนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบบพรรณนา

ผลการวิจัยและอภิปรายผลการวิจัย

1. บทบาทหน้าที่ของลำพวนที่ส่งผลต่อการผลิตซ้ำลำพวน

บทบาทหน้าที่ของลำพวนในปัจจุบัน พบว่า ลำพวนยังมีบทบาทหน้าที่ต่อบุคคล และสังคมอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ถึงแม้บทบาทหน้าที่บางอย่างที่สืบเนื่องมาจากอดีตจะมีการปรับเปลี่ยนหรือเปลี่ยนแปลงไปบ้างตามการเปลี่ยนแปลงของสังคมแต่บทบาทดังกล่าวก็ยังคงอยู่อย่างต่อเนื่อง และมีการเพิ่มเติมบทบาทหน้าที่บางประการเข้ามาใหม่อันเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงของสังคมเช่นกัน ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 บทบาทหน้าที่ของลำพวนในอดีตและปัจจุบัน

ด้านบทบาทหน้าที่	อดีต	ปัจจุบัน
1. ด้านความบันเทิง การผ่อนคลาย	✓	✓
2. ด้านการสร้างความเข้มแข็งทางวัฒนธรรม	✓	✓
3. ด้านการให้การศึกษา	✓	✓
4. ด้านการควบคุมสังคม	✓	✓
5. ด้านการรวมกลุ่มของคนในชุมชน	✓	✓
6. ด้านการสร้างอัตลักษณ์กลุ่ม	✓	✓
7. ด้านการสร้างพื้นที่ให้กับคนหนุ่มสาว	✓	✓
8. ด้านการระบายความคับข้องใจและเก็บกด	✓	✓
9. ด้านการท่องเที่ยว	-	✓
10. ด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น	-	✓
11. ด้านการผลิตข้าววัฒนธรรม	-	✓
12. ด้านการเป็นกิจกรรม งานอดิเรก และเป็นแหล่งรายได้เสริม	-	✓
13. ด้านการเป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตรในระบบการศึกษา	-	✓

จากตารางที่ 1 จะเห็นว่า บทบาทของลำพวนตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ลำพวนยังมีบทบาทหน้าที่ทางสังคมอยู่เสมอ เพียงแต่มีรูปแบบการทำหน้าที่ในแต่ละด้านที่มีการปรับเปลี่ยนในเชิงความสัมพันธ์หรือในรูปแบบที่เปลี่ยนไป แต่ยังคงรักษาการทำหน้าที่ที่มีต่อระดับปัจเจกบุคคลและสังคมอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งการมีบทบาทหน้าที่ใหม่ที่เพิ่มเข้ามาอันเป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงของสังคม ซึ่งบทบาทหน้าที่ของลำพวนที่ยังมีอยู่ในปัจจุบันถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ลำพวนถูกเลือกเป็นตัวแทนของการละเล่นที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชนไทยพวนในประเทศไทยที่ถูกผลิตซ้ำเพื่อนำเสนอสู่สังคม สอดคล้องกับการอธิบายตามทฤษฎีหน้าที่นิยม (Functionalism) Durkheim (1982) ที่กล่าวไว้ว่า การอธิบายปรากฏการณ์ต่างๆ เกี่ยวกับสังคมนั้นควรที่จะต้องมีการเสริมด้วยการอธิบายในเชิงบทบาทหน้าที่ด้วย จึงจะทำให้เกิดความเข้าใจความเป็นไปของสิ่งนั้น ดังนั้นบทบาทหน้าที่ของลำพวนที่มีต่อปัจเจกบุคคลและชุมชน จะช่วยอธิบายถึงการดำรงอยู่ของลำพวนในสังคมได้ว่า เพราะการยังมีบทบาทหน้าที่บางอย่างจึงทำให้วัฒนธรรมของชุมชนนั้นยังถูกสืบทอดโดยคนในชุมชนต่อไปอธิบายได้ดังนี้

1.1 บทบาทหน้าที่ที่คงอยู่ของลำพวน คือ บทบาทหน้าที่ที่ยังคงมีมาอย่างสืบเนื่องตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ได้แก่

(1) ด้านความบันเทิง การผ่อนคลาย ในอดีตเมื่อมีการร้องลำพวน จะเป็นการแสดงที่สร้างความสนุกสนานให้กับผู้แสดงและผู้ชมที่มีส่วนร่วมอย่างสนุกสนานในการละเล่นลำพวน ความสนุกอยู่ตรงที่ผู้ชมมีส่วนร่วมและเป็นส่วนหนึ่งของการละเล่นในการร้องรับกับหมอลำพวน แต่ในปัจจุบันบทบาทหน้าที่การให้ความบันเทิงสำหรับผู้ชมอาจลดน้อยลงและไม่ใช่นิยามในรูปแบบที่เกิดขึ้นเหมือนในอดีต แต่บทบาทหน้าที่ด้านความบันเทิงของลำพวนก็ยังคงอยู่ เพราะถึงแม้ผู้ชมในยุคปัจจุบันจะมีทั้งคนในวัฒนธรรมไทยพวนและคนนอกวัฒนธรรมไทยพวน เมื่อได้รับชมลำพวนก็ยังสามารถซึมซับความบันเทิงจากลำพวนได้จากบรรยากาศการละเล่นลำพวนเช่นกัน นอกจากการรับชมในฐานะการเป็นการเล่นที่หาชมได้ยากและมีเอกลักษณ์ ดังนั้นถึงแม้ระดับความบันเทิงเมื่อเทียบกับในอดีตจะลดน้อยลงแต่ก็ไม่ได้สูญหายไป สอดคล้องกับงานของ Hield (2010) ที่มีการพูดถึงบทบาทของสื่อพื้นบ้านในฐานะบทบาทด้านความบันเทิงทั้งแก่ผู้คนในกลุ่มและคนนอกกลุ่ม ในฐานะนักท่องเที่ยวที่ทำให้วัฒนธรรมพื้นบ้านถูกสร้างใหม่ในฐานะสินค้าทางวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์

(2) ด้านการสร้างเสริมความเข้มแข็งทางวัฒนธรรม การละเล่นพื้นบ้านในฐานะวัฒนธรรมที่เป็นส่วนหนึ่งของคติชนถูกมองว่ามีหน้าที่ในการตอบสนองความต้องการของมนุษย์ด้านจิตใจ และวัฒนธรรมพื้นบ้านตัวอื่นๆ ล้วนมีส่วนในการสร้างความเข้มแข็งและความมั่นคงทางวัฒนธรรมให้แก่สังคม (Nathalang, 2014 as cited in Naijarun and Chanarong, 2018) ลำพวนก็เช่นเดียวกันที่ช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมของกลุ่มชน ด้วยการผลิตซ้ำวัฒนธรรมพวนผ่านการละเล่นลำพวนที่ยังคงถูกนำเสนอออกสู่กลุ่มผู้ชมทั้งคนในและคนนอกวัฒนธรรมไทยพวน ไม่ว่าจะเป็นภาพสะท้อนของกลุ่มชาติพันธุ์พวนผ่านการนำเสนอประวัติศาสตร์ความเป็นมา วิถีชีวิตดั้งเดิม ค่านิยม ความเชื่อ พิธีกรรม การละเล่นผ่านบทร้องของลำพวนที่มีความยืดหยุ่น สามารถปรับแต่งเพิ่มเติมตามที่หมอลำต้องการนำเสนอ ดังนั้นลำพวนจึงเป็นพื้นที่ผลิตชุดการรับรู้ทางวัฒนธรรมพวนให้กับกลุ่มผู้ชมได้จดจำวัฒนธรรมของกลุ่มไทยพวน ซึ่งส่งผลต่อการสร้างความเข้มแข็งและการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมพวนผ่านกระบวนการส่งต่อทางวัฒนธรรมในรูปแบบการละเล่นลำพวน สอดคล้องกับงานของ Vatviroj, et al (2018) ศึกษาการวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของสื่อพื้นบ้าน : ศึกษากรณีเครือข่ายหนังตะลุง ศ.เทพศิลป์

จังหวัดสุราษฎร์ธานี (อดีตถึง พ.ศ.2546-ปัจจุบัน) ผลการวิจัยพบว่า บทบาทหน้าที่ของสื่อพื้นบ้านหนังตะลุงทำหน้าที่ธำรงรักษาระบบวัฒนธรรมอันดีงามของคนภาคใต้ อันนำไปสู่ความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมที่มีการปฏิบัติสืบทอดต่อกันมา ไม่ว่าจะเป็นการรักษาจารีตของการแสดงหนังตะลุง ผ่านพิธีกรรมความเชื่อที่นายหนังทุกคนให้ความเคารพ ตั้งแต่ความเชื่อในรูปตัวหนัง การปิดเป้าสิ่งไม่ดีก่อนการแสดง การหาทิศทางตำแหน่งของการวางโรง การไหว้ครู และการวางทิศทางอุปกรณ์เครื่องดนตรีของการแสดงทุกสิ่งทุกอย่างล้วนต้องมีพิธีกรรมทั้งสิ้น รวมถึงค่านิยมความกตัญญูหนังตะลุงมักกล่าวถึงเสมอในวรรณกรรมหนังตะลุง คือ สาระเกี่ยวกับครูอาจารย์ และสถาบันพระมหากษัตริย์

(3) ด้านการให้การศึกษา ลำพูนยังคงมีบทบาทหน้าที่เหมือนในอดีต เพียงแต่การให้ข้อมูลหรือข่าวสารความรู้ต่างๆ จะแตกต่างจากในอดีต เพราะเป็นการนำเสนอเนื้อหาความรู้ที่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันมากขึ้น การละเล่นลำพูนถูกใช้เป็นพื้นที่ในการสื่อสารข้อมูลสมัยใหม่ซึ่งเป็นกลยุทธ์สำคัญที่ทำให้ผู้ฟังสามารถรับทราบถึงประวัติศาสตร์ของชุมชนไทยพวน และอัตลักษณ์ชุมชนไทยพวนผ่านการละเล่นลำพูน ขณะที่อีกด้านก็ได้รับข้อมูลข่าวสารความรู้ในยุคสมัยใหม่ไปพร้อมกัน เช่น บางหน่วยงานที่มาดูงานอยากให้หมอลำพวนต้นกลอนสดเพื่อให้ความรู้แก่ผู้ฟัง ณ ขณะนั้น เช่น ลำกลอนแนะนำหมู่บ้าน ลำกลอนอาหาร 5 หมู่ บทบาทด้านการให้การศึกษาของลำพูนสอดคล้องกับงานวิจัยของ Najjarun and Chanarong (2018) ศึกษาบทบาทหน้าที่ของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในการสร้างอัตลักษณ์ชุมชน ตำบลหนองกะทาว อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก ที่พบว่า มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ตำบลหนองกะทาว อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก ทำหน้าที่ถ่ายทอดเรื่องราวของท้องถิ่นตำบลหนองกะทาว ให้กับคนรุ่นหลังได้ทราบถึงตัวตนและภูมิหลังของชุมชนว่าพวกเขามีประวัติความเป็นมาอย่างไร ตั้งแต่ตำนานการตั้งชื่อหมู่บ้าน การอพยพและการเลือกตั้งรกรากที่ชุมชนนี้เพื่อสื่อสารให้กับคนรุ่นหลังได้รับรู้ประวัติความเป็นมาและมีความภาคภูมิใจเกี่ยวกับรากเหง้าของตนเอง

(4) ด้านการควบคุมสังคม ถึงแม้ว่าในปัจจุบันการควบคุมทางสังคมผ่านรูปแบบวัฒนธรรมชุมชนจะมีบทบาทน้อยลง เนื่องจากมีวัฒนธรรมแบบเป็นทางการที่ทำหน้าที่ควบคุมทางสังคมในการอยู่ร่วมกันอย่างมีระเบียบแบบแผนมากขึ้น แต่บทบาทหน้าที่ของลำพูนในการควบคุมทางสังคมก็ยังมีอิทธิพลบางอย่างต่อคนบางกลุ่มโดยเฉพาะกลุ่มคนไทยพวนรุ่นเก่าที่มีความเชื่อ ความศรัทธาต่อสิ่งที่ตนเคารพนับถือ เพราะในการละเล่นลำพูนจะมีการด้นเนื้อหาต่างๆ ที่หลากหลาย เช่น ความเชื่อความศรัทธาที่มีต่อปู่ตาประจำหมู่บ้าน หรือความเชื่อความศรัทธาต่อเจ้าพ่อ เจ้าแม่ของท้องถิ่น เช่น เจ้าพ่อพระกาฬ (ลพบุรี) เจ้าพ่อขุนด่าน (นครนายก) เป็นต้น ดังนั้นการตอกย้ำถึงความเชื่อที่ยังคงส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่นจึงทำให้เกิดการควบคุมพฤติกรรมของคนบางกลุ่มไม่ให้ทำอะไรที่อาจทำให้สร้างความไม่พอใจให้กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตนเองเคารพนับถือ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Khowdee and Dabut (2020) ศึกษาบทบาทของประเพณีบุญเดือนสามในชุมชนไทยเกเลิง บ้านม่วง จังหวัดนครพนม ผลการวิจัยพบว่า ประเพณีบุญเดือนสามในชุมชนไทยเกเลิงบ้านม่วง จังหวัดนครพนม มีบทบาทด้านการควบคุมทางสังคมด้วยความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษ ผีนา แม่โพสพ ผีตาแฮก แทรกอยู่ในประเพณีบุญเดือนสามที่ส่งผลให้ผู้คนเกรงกลัวต่ออำนาจซึ่งส่งผลต่อการคงอยู่ของประเพณีที่เปรียบเสมือนเป็นการรักษาพิธีกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในประเพณีบุญเดือนสาม ซึ่งความเชื่อดังกล่าวส่งผลต่อความเป็นระเบียบของคนในหมู่บ้านที่เป็นผลมาจากความยึดมั่นในจารีตประเพณี เช่น หากประเพณีไม่ดีต่อข้าว เช่นการตีข้าวทำให้ข้าวหล่น อาจทำให้แม่โพสพเสียใจและไม่มาดูแลรักษาท้องนาอีก

(5) ด้านการรวมกลุ่มของคนในชุมชน ในอดีตการละเล่นพื้นบ้านของชาวไทยพวน คือพื้นที่ที่ทำให้คนในชุมชนได้มีโอกาสพบปะพูดคุยกันอย่างพร้อมหน้าพร้อมตา เพราะสมัยก่อนการละเล่นพื้นบ้านจะมีการละเล่นถึง 7 วัน 7 คืน คนในชุมชนจะหยุดทำงานและมารวมตัวกันทำบุญ จึงมีการละเล่นขึ้นเพื่อสร้างความผ่อนคลายจากความเหนื่อยล้าจากการทำงานหนักมาตลอดปี (Junna, interview May 19, 2017) ลำพูนจึงมีบทบาทหน้าที่ด้านการรวมกลุ่มของคนในชุมชนมาตั้งแต่ในอดีตถึงปัจจุบัน แต่จะแตกต่างตรงที่เป็นการรวมกลุ่มที่เกิดจากความตั้งใจที่ต้องการสืบทอดวัฒนธรรมของกลุ่มเพื่อให้การละเล่นที่ถือเป็นอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ยังคงได้รับการสืบทอดต่อไป ด้วยการจัดตั้งและรวมกลุ่มคนที่มีอุดมการณ์เดียวกัน และมีเวลาที่จะทำหน้าที่สืบทอดการละเล่นลำพูนผ่านการเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มการละเล่น ไม่ว่าจะเป็นหมอลำ หมอแคน ลูกรับ เวลาที่มีงานต้อนรับนักท่องเที่ยว หรืองานวัฒนธรรม สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Khowdee and Dabut (2020) ศึกษาบทบาทของประเพณีบุญเดือนสามในชุมชนไทยเกเลิงบ้านม่วง จังหวัดนครพนม ผลการวิจัยพบว่า ประเพณีบุญเดือนสามในชุมชนไทยเกเลิงบ้านม่วง จังหวัดนครพนมมีบทบาทต่อปัจเจกบุคคลและชุมชนหลายด้าน เช่น บทบาทด้านการรวมกลุ่มที่ประเพณีบุญเดือนสามจะเสริมสร้างความสัมพันธ์ของคนในชุมชนที่จะร่วมมือ ร่วมแรงร่วมใจเตรียมของไปทำบุญที่วัด และร่วมจัดขบวนแห่ปัจจัยเข้าวัดในวันสำคัญของชุมชนเป็นการแสดงออกถึงความสามัคคีของคนในชุมชนในการรวมกลุ่มกันเพื่อสืบทอดประเพณีชุมชน

(6) ด้านการสร้างอัตลักษณ์กลุ่ม บทบาทหน้าที่ของลำพวนที่ชัดเจนและยังคงมีอย่างต่อเนื่องตั้งแต่อดีต คือ บทบาทหน้าที่ด้านการสร้างอัตลักษณ์กลุ่มที่ปรากฏชัดเจน เพราะเป็นการละเล่นของกลุ่มชาติพันธุ์ที่บ่งบอกถึงการเป็นสมบัติของชุมชนผ่านเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่บ่งบอกตัวตนของเจ้าของ ก็คือ “ภาษาพวน” ที่ไม่ว่าการปรับเปลี่ยนรูปแบบการแสดงลำพวนจะมีการเปลี่ยนแปลงจากอดีตจนถึงปัจจุบันมากนักน้อยเพียงใด แต่สิ่งหนึ่งที่ยังคงไว้ไม่เปลี่ยนแปลงก็คือการร้องลำพวนที่ต้องใช้ “ภาษาพวน” เป็นภาษาในการแสดง ก่อให้เกิดความภาคภูมิใจในความเป็นคนพวนของผู้แสดง (หมอลำพวน, หมอลำแคน) และกลุ่มผู้ชมที่เป็นคนพวน บทบาทหน้าที่ด้านการแสดงอัตลักษณ์กลุ่มของวัฒนธรรมพื้นบ้านถือว่าเป็นบทบาทพื้นฐานที่เป็นตัวสร้างเอกลักษณ์ที่แตกต่างกันของแต่ละกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของภาษาที่ใช้ในการขับร้อง รูปแบบการขับร้อง องค์ประกอบของผู้เกี่ยวข้องในการละเล่น ความสำคัญของลำพวนในการแสดงอัตลักษณ์กลุ่มของชาวไทยพวน คือ การเป็นพื้นที่ของกลุ่มคนที่มีอัตลักษณ์ร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็นการมีประวัติศาสตร์ร่วม ค่านิยมร่วม การเป็นเจ้าของร่วม พื้นที่แห่งความสนุกสนานร่วมกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Wetsayasirin (2018) ศึกษาการสร้างอัตลักษณ์คนใต้ผ่านหนังตะลุง ผลการวิจัยพบว่า เครื่องหมายอัตลักษณ์คนใต้ทั้งสามด้าน ประกอบด้วย ด้านถิ่นที่อยู่อาศัย ด้านตัวบุคคล และด้านโลกทัศน์ ทั้ง 3 ด้าน เปรียบเสมือนชิ้นส่วนอัตลักษณ์แบบต่างๆ ที่ประกอบรวมกันขึ้นมาเพื่อแสดงให้เห็นถึงการเชื่อมโยงความเป็นตัวตนของคนใต้ในพื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ที่แม้จะมีความหลากหลายไปตามบริบทของพื้นที่ แต่ก็มิจตุรร่วมที่ผสมผสานและแสดงอัตลักษณ์ของความเป็นคนใต้ในพื้นที่ลุ่มทะเลสาบสงขลาได้เป็นอย่างดี และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Barmahalia (2018) ศึกษา Folk Media and Political Movement: A Case Study on the Bodos of North East India ผลการวิจัยสนับสนุนในประเด็นบทบาทหน้าที่ด้านการสร้างอัตลักษณ์กลุ่ม เนื่องจากกลุ่มชาติพันธุ์ในภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศอินเดียนั้นมีการใช้ภาษา วัฒนธรรม และประเพณี ของตนเองในการสื่อสารภายในกลุ่ม มีการใช้สื่อพื้นบ้านซึ่งเป็นการรวมกลุ่มกันของชนเผ่าและกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ที่แตกต่างไปจากพื้นที่อื่นๆ ในประเทศอินเดีย

(7) ด้านการสร้างพื้นที่ให้กับคนหนุ่มสาว ปัจจุบันการละเล่นพื้นบ้านกับบทบาทหน้าที่ด้านการสร้างพื้นที่ให้กับคนหนุ่มสาว อาจไม่ได้เป็นพื้นที่ในการสร้างโอกาสให้หนุ่มสาวได้มีโอกาสพูดคุย พบปะแล้วเกิดการพัฒนาความสัมพันธ์โดยตรงเหมือนในอดีต แต่ร่องรอยของการทำหน้าที่ในการสร้างพื้นที่ให้คนหนุ่มสาวได้มีโอกาสได้พบกันผ่านกิจกรรมของเวทีการละเล่นลำพวนก็นับได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของการเปิดพื้นที่เช่นเดียวกัน ซึ่งอาจอยู่ในรูปแบบของกิจกรรมสัมมนาของหน่วยงานที่ทำให้หนุ่มสาวได้มีโอกาสฝึกลำพวน หรือมีโอกาสได้รู้จักกันผ่านพื้นที่กิจกรรมซึ่งนับว่าบทบาทหน้าที่ของการละเล่นลำพวนยังคงทำหน้าที่ด้านการสร้างพื้นที่มาอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน

(8) ด้านการระบายความคับข้องใจและแก้ขัด ในอดีตการละเล่นพื้นบ้านคือพื้นที่ในการระบายความคับข้องใจและระบายความแก้ขัดในบางสิ่งที่มักใช้พื้นที่การละเล่นพื้นบ้านในการปลดปล่อย ถึงแม้ว่าในปัจจุบันจะมีช่องทางที่หลากหลายขึ้นในการระบายความคับข้องใจและแก้ขัดในด้านต่างๆ แต่การละเล่นพื้นบ้านก็ยังทำหน้าที่นี้มาอย่างต่อเนื่อง เช่น การลำกลอนลำพวนเพื่อเหน็บแนมความเป็นไปของสังคม หรือหยอกล้อวิพากษ์การเมืองเพื่อสร้างความสนุกสนาน สอดคล้องกับงานของ Naijarun and Chanarong (2018) ศึกษาบทบาทหน้าที่ของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในการสร้างอัตลักษณ์ชุมชน ตำบลหนองกะท้าว อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก ที่พบว่า นิทานเรื่องอิฐอิฐอิฐของชุมชนตำบลหนองกะท้าว ทำหน้าที่เป็นทางออกในการระบายความคับข้องใจของปัญหาครอบครัวที่มักเกิดขึ้นบ่อยครั้ง ยกตัวอย่างเมื่อลูกเขยเข้ามาอยู่ในบ้านภรรยา และภรรยาผู้นั้นมีน้องสาว พี่เขยกับน้องเมียมักจะแอบชอบพอกันและแอบมีความสัมพันธ์กัน ดังนั้นนิทานเรื่องนี้จึงช่วยป้องปรามความขัดแย้งในครอบครัว คือ เป็นนิทานที่สอนไม่ให้น้องสาวคิดเกินเลยกับพี่เขย และการเปรียบเทียบว่าพี่เขยเป็นเหมือนงูนั้น หมายถึง พี่เขยเป็นผู้ชายที่เอาแต่ใจ ไม่รู้จักพอตนเอง

1.2 บทบาทหน้าที่ที่เพิ่มมาใหม่ มีความเกี่ยวข้องกับปัจจัยภายนอกเป็นตัวสนับสนุนหลักให้เกิดการผลิตซ้ำลำพวนได้แก่

(1) ด้านการท่องเที่ยว ลำพวนกลายเป็นการละเล่นพื้นบ้านที่ถูกนำมาใช้ด้านการท่องเที่ยวเพื่อแสดงอัตลักษณ์ของชุมชนไทยพวนเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวในกิจกรรมต้อนรับนักท่องเที่ยว ผู้มาศึกษาดูงาน รวมถึงการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์และรีสอร์ทของจังหวัด ลำพวนคือเอกลักษณ์ของชุมชนไทยพวนที่ชัดเจนผ่านการร้อง การลำด้วยภาษาพวน ซึ่งบทบาทหน้าที่ด้านการท่องเที่ยวของตัววัฒนธรรมพื้นบ้าน กล่าวได้ว่าเป็นบทบาทหลักในปัจจุบันที่ทำให้เกิดการผลิตซ้ำตัววัฒนธรรมพื้นบ้านให้ยังมีชีวิตอยู่ในโลกสมัยใหม่ ที่เป็นสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในทุกมุมโลก สอดคล้องกับงานวิจัยของ Shaika and Mishra (2020) ศึกษา Folklore and Mass media in Kashmir: A Quantitative Analysis ผลการวิจัยพบว่า บทบาทด้านการท่องเที่ยวสนับสนุนการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมพื้นบ้านของประเทศอินเดีย ที่ว่าความร่ำรวยทางวัฒนธรรมพื้นบ้านของอินเดียและความงดงามของศิลปะพื้นบ้านอินเดียที่สะท้อนวิถีชีวิตชาวบ้านแบบดั้งเดิมที่เต็มไปด้วยเรื่องราวและประวัติศาสตร์

ที่เป็นเอกลักษณ์ ได้ทำให้กลายเป็นจุดเด่น แปลกประหลาดที่หาดูไม่ได้ในวิถีชีวิตในยุคสมัยใหม่ และกลายเป็นเสน่ห์ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวแสวงหาความงดงามที่ไม่สามารถพบเจอได้ทั่วไป จึงทำให้วัฒนธรรมพื้นบ้านกลายเป็นจุดหมายปลายทางของนักท่องเที่ยว และวัฒนธรรมพื้นบ้านก็ถูกใช้เป็นสิ่งตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริโภคเป็นหลักที่ทำให้เกิดการผลิตซ้ำวัฒนธรรมผ่านการละเล่นดังกล่าว ปรากฏการณ์การผลิตซ้ำลำพวนผ่านกระบวนการส่งต่อและส่งผลต่อการสร้างความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมสอดคล้องกับแนวคิดของ Bourdieu (1973) ที่กล่าวว่า การผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมว่าเป็นกระบวนการทางสังคมที่วัฒนธรรมนั้นได้รับการนำมาผลิตซ้ำและผ่านต่อไปยังชนรุ่นอื่นๆ และการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมนี้อาจเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงของถิ่นที่อยู่อาศัย พื้นเพทางสังคมและพื้นเพทางวัฒนธรรมซึ่งก่อให้เกิดเป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มคนและชาติพันธุ์ขึ้นมา

(2) ด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ลำพวนกับบทบาทหน้าที่ในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีความเกี่ยวข้องทางอ้อมเนื่องจากการดำรงอยู่ของการละเล่นลำพวนคือการรักษาวรรณกรรมที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการละเล่นพื้นบ้านเอาไว้ให้อยู่ในการรับรู้ของคนในสังคม รวมถึงการตื่นตัวของคนในท้องถิ่นที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมอันเกิดจากกระแสโลกาภิวัตน์ที่ได้ทำให้กระแสการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นถูกปลุกขึ้นมาเพื่อท้าทายความทันสมัย ด้วยการหันกลับมา รื้อฟื้น ดูแลวัฒนธรรมท้องถิ่น เห็นได้จากการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดฝั่งคลองจังหวัดนครนายก ในปีพ.ศ.2541 (ซึ่งเป็นชุมชนไทยพวนขนาดใหญ่และกลายเป็นชุมชนไทยพวนที่มีเครือข่ายทางสังคมอย่างเข้มแข็งในปัจจุบัน) และมีการพัฒนามาเป็นมิวเซียมปะพวนในปัจจุบันเพื่อให้สอดคล้องกับยุคสมัยทำให้เกิดศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมชุมชน หรือพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านไทยพวนบ้านทราย จังหวัดลพบุรี สอดคล้องกับงานของ Vatviroj, et al (2018) ศึกษาการวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของสื่อพื้นบ้าน : ศึกษากรณีเครือข่ายหนังตะลุง ศ.เทพศิลป์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี (อดีตถึง พ.ศ.2546-ปัจจุบัน) ผลการวิจัยพบว่า หนังตะลุงได้ทำหน้าที่หลายอย่างให้แก่ชุมชนและสังคม เช่น การทำหน้าที่ให้การศึกษานอกระบบแก่ประชาชน เพื่อร่วมเรียนรู้ทางวัฒนธรรมเป็นการส่งเสริมการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นอีกรูปแบบหนึ่ง

(3) ด้านการผลิตซ้ำวัฒนธรรม การผลิตซ้ำวัฒนธรรม คือ การทำให้วัฒนธรรมนั้นยังคงมีอยู่ เป็นอยู่ เห็นอยู่ในการรับรู้ของคน เมื่อวัฒนธรรมตัวหนึ่งยังคงถูกผลิตซ้ำไปข้างหน้าอยู่เสมอ วัฒนธรรมนั้นจะถูกจดจำและไม่หายไปจากการรับรู้ของคน ดังนั้นการที่วัฒนธรรมใดจะสามารถดำรงอยู่ได้หรือไม่ ก็ขึ้นอยู่กับว่าวัฒนธรรมนั้นมีโอกาสผลิตซ้ำตนเองเพื่อการสืบทอดหรือไม่ และที่สำคัญในการผลิตซ้ำแต่ละครั้งจะต้องผ่านกระบวนการเลือกสรรวัฒนธรรมที่จะนำมาในการผลิตซ้ำ โดยยึดหลักสิทธิของเจ้าของวัฒนธรรมที่เป็นผู้เลือกสรรวัฒนธรรมในการผลิตซ้ำเพื่อการสืบทอด (Kaewthep, Pongkittiwiboon and Kitsoontorn, 2011) จุดเด่นของลำพวน คือ เป็นการละเล่นที่มีความยืดหยุ่นสูง (หมอลำสามารถร้องคนเดียวได้ มีหมอลำแคนหรือไม่ก็ได้ บทร้องออกแบบได้ตามที่หมอลำต้องการ (ต้นสด)) พร้อมเล่นตลอดเวลา (ไม่ต้องมีการจัดเตรียมเวทีไม่มีอุปกรณ์) ดังนั้นลำพวนจึงสามารถถ่ายทอดเรื่องราวต่างๆ ตามแต่ที่หมอลำพวนต้องการนำเสนอ ทั้งความเชื่อ โลกทัศน์ วิถีจารีตของคนพวน เนื้อหาทางวัฒนธรรมที่สะท้อนตัวตนของคนพวนจึงถูกผลิตซ้ำผ่านหมอลำที่มีภูมิหลังทางวัฒนธรรมดั้งเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์พวนที่ถูกถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น จากคนในรุ่นคนก่อนวัฒนธรรม การที่ลำพวนมีความยืดหยุ่นสูงจึงทำให้สามารถออกแบบเนื้อหาต่างๆ ได้อย่างหลากหลาย เนื้อหาของวัฒนธรรมพวนจึงถูกนำมาผลิตซ้ำผ่านการละเล่นลำพวนได้ทุกโอกาสและทุกยุคทุกสมัย บทบาทหน้าที่ของลำพวนด้านการผลิตซ้ำวัฒนธรรมพวนสอดคล้องกับงานวิจัยของ Vatviroj et al (2018) ศึกษาการวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของสื่อพื้นบ้าน : ศึกษากรณีเครือข่ายหนังตะลุง ศ.เทพศิลป์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี (อดีตถึง พ.ศ.2546-ปัจจุบัน) ผลการวิจัยพบว่า หนังตะลุงเป็นพื้นที่ผลิตซ้ำวัฒนธรรมคนภาคใต้ผ่านการเล่านหนังตะลุง หนังตะลุงดำรงและถ่ายทอดความเชื่อด้านพิธีกรรม การพัฒนาระบบความคิด การสร้างทัศนคติ ระบบค่านิยมและศีลธรรม ในรูปแบบการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นที่เป็นขนบการละเล่นของนายหนัง รวมถึงส่งต่อขนบการรับชมของเอกลักษณ์หนังตะลุง

(4) ด้านการเป็นงานอดิเรก และเป็นแหล่งรายได้เสริมของผู้มีส่วนร่วมในการละเล่นลำพวน ถือเป็นบทบาทหน้าที่ใหม่ที่เพิ่มเข้ามาในยุคสมัยใหม่ การละเล่นพื้นบ้านที่กำลังจะสูญหายไปกลับมีบทบาทหน้าที่ในการสร้างงาน สร้างรายได้ รวมถึงเป็นงานอดิเรกหรือมีบทบาทสร้างประโยชน์กับกลุ่มคนต่างๆ เช่น การเป็นงานอดิเรกของกลุ่มผู้สูงอายุที่เกษียณอายุและได้เข้ามาทำงานวัฒนธรรมของชุมชนด้วยการเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มการละเล่นลำพวน เวลาที่มีคณะดูงานหรือนักท่องเที่ยวที่ต้องการชมการละเล่นพื้นบ้าน ซึ่งทำให้กลุ่มผู้สูงอายุเหล่านี้ได้มีกิจกรรมทำและบางครั้งก็เป็นแหล่งรายได้เสริมจากการเป็นทีมการละเล่นลำพวนด้วย ทำให้กลุ่มผู้สูงอายุเหล่านี้ได้ทำงานอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้านในฐานะจิตอาสา ไปพร้อมๆ กับเป็นงานอดิเรกและงานที่สร้างรายได้เสริมพร้อมกัน และบางรายได้มีความสามารถด้านการร้องลำพวนหรือมีความสามารถในการเป่าแคนพวน ลำพวนกลายเป็นกิจกรรมที่สร้างรายได้ให้กับกลุ่มคนดังกล่าว จากการเป็นปราชญ์ชาวบ้านในการฝึกสอนเด็กลำพวนและเป่าแคนในโรงเรียนของชุมชนไทยพวน ที่ต้องการให้เกิดการฝึกฝนเด็กในชุมชนให้มีทักษะการลำพวน

การเป่าแคน ก็สามารถต่อยอดสร้างรายได้เสริมหรือพัฒนาเป็นอาชีพหมอลำพวนหรือหมอแคนต่อไปในอนาคตได้ การใช้สื่อพื้นบ้านหรือวัฒนธรรมพื้นบ้านมาส่งเสริมกิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะต่างๆ ให้เกิดประโยชน์ทั้งในระดับบุคคลและระดับชุมชน สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Pathomvanichkul, Vilamas and Pakdeesri (2019) ศึกษากระบวนการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุโดยการประยุกต์ใช้สื่อพื้นบ้านอีสาน ผลการศึกษาพบว่า การส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุผ่านโรงเรียนผู้สูงอายุและชมรมผู้สูงอายุมีการประยุกต์ใช้สื่อพื้นบ้านเพื่อใช้เป็นกิจกรรมนันทนาการ 3 ประเภท คือ ประเภทศิลปะและสิ่งประดิษฐ์พื้นบ้าน ประเภทการเล่นและการแสดงพื้นบ้าน และประเภทพิธีกรรม หนึ่งในสื่อพื้นบ้านที่ใช้ในทุกพื้นที่ คือกิจกรรมหมอลำและหมอแคน ซึ่งเป็นการสร้างพื้นที่ให้กับผู้สูงอายุได้มีกิจกรรมทางสังคมทำร่วมกับคนอื่น และมีเวทีหรือพื้นที่ให้ผู้สูงอายุได้แสดงออกทางวัฒนธรรม รวมถึงมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกลุ่มกันในฐานะกิจกรรมนันทนาการเพื่อส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ ในขณะที่ประเด็นด้านการสร้างรายได้เสริมให้กับกลุ่มผู้สูงอายุ งานวิจัยของ Jarueksamarn and Nirarom (2020) ศึกษากระบวนการส่งเสริมการสร้างอาชีพให้กับผู้สูงอายุในท้องถิ่นและงานวิจัยของ Nawakura (2021) ศึกษาแนวทางการพัฒนาอาชีพสำหรับผู้สูงอายุของบ้านหนองบ่อ ตำบลหนองบ่อ อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี ได้สนับสนุนว่าผู้สูงอายุยังมีความสนใจที่อยากสร้างรายได้เสริม ยังมีความสนใจในการรวมกลุ่มเพื่อสร้างรายได้ให้กับตนเองและครอบครัว เพื่อความภาคภูมิใจในตนเองนอกเหนือจากการไม่รู้ลึกเป็นภาระที่ต้องพึ่งพารายได้จากลูกหลาน โดยต้องการรวมกลุ่มอาชีพที่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่จัดสรรงบประมาณสนับสนุนอาชีพที่เหมาะสมกับบริบทชุมชนของตนเองและเหมาะสมกับสภาวะร่างกายของผู้สูงอายุ เพื่อต่อยอดเป็นอาชีพต่อไปในอนาคต

ภาพที่ 2 การแสดงการเล่นลำพวนที่ศูนย์เฉลิมราชย์วัดฝางคลอง จังหวัดนครนายก
ที่มา : ถ่ายภาพ เมื่อวันที่ 17 มีนาคม 2560

(5) ด้านการเป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตรในระบบการศึกษา ลำพวนมีการฝึกสอนเด็กนักเรียนในโรงเรียนของชุมชนไทยพวนในรูปแบบของชุมนุม หลักสูตรท้องถิ่น รวมถึงโครงการสืบสานด้านศิลปวัฒนธรรมที่มีหน่วยงานราชการและมหาวิทยาลัยในพื้นที่เข้ามาส่งเสริมและสนับสนุนการสอนลำพวนให้กับกลุ่มเด็ก เยาวชนและผู้สนใจ เพื่อส่งเสริมและอนุรักษ์การเล่นพื้นบ้านลำพวน โดยจัดกิจกรรมฝึกเด็กในชุมชนไทยพวนเป่าแคน และจำลองพื้นบ้านมาสอนลำพวนให้เด็ก มีการจัดเวทีการแสดงให้เด็กแสดงหลังจากการสอนลำพวนได้เสร็จสิ้น บทบาทใหม่ของลำพวนด้านการเป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตรในระบบการศึกษา พบว่า ทั้งในประเทศไทยและในหลายประเทศได้หันมาใช้วัฒนธรรมพื้นบ้านเพื่อหล่อหลอมค่านิยม วิถีคิดให้กับเยาวชนให้รู้จักวัฒนธรรมพื้นบ้านที่มีคุณค่าของตนเอง โดยที่ให้คุณค่ากับเนื้อหาในตัววัฒนธรรมพื้นบ้านว่ามีความสำคัญในด้านการพัฒนาจริยธรรมของกลุ่มเยาวชน รวมถึงการเสริมสร้างบุคลิกภาพให้กล้าแสดงออก และนำมาใช้เสริมหลักสูตรเพื่อเสริมสร้างพัฒนาการด้านต่างๆ ของเด็ก รวมถึงพัฒนาระบบความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลได้ เช่น ผลการวิจัยของ Thongtumluing, Polsiri and Rattanasiri (2018) ศึกษาการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาการเล่นพื้นบ้านของเด็กไทยภาคเหนือ ที่พบว่า การนำการเล่นพื้นบ้านของเด็กไทยภาคเหนือ มาใช้เป็นส่วนหนึ่งในการเรียนการสอนในวิชาต่างๆ

มีผลดีต่อการพัฒนาการของเด็กทั้ง 4 ด้าน คือ ร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม และสติปัญญา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด เรียงตามลำดับ คือ ด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สติปัญญา และสังคม และผลงานวิจัยของ Intim (2018) เรื่องการสร้างกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนโดยใช้การละเล่นพื้นบ้านเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษในการสื่อสารและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา ที่สนับสนุนบทบาทหน้าที่ของการละเล่นพื้นบ้านในการเป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตรในระบบการศึกษา ที่จะช่วยพัฒนาผู้เรียนให้เกิดผลการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ โดยมีการนำการละเล่นพื้นบ้านมาเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษในการสื่อสาร ซึ่งพบว่า หลังการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนโดยใช้การละเล่นพื้นบ้านเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษในการสื่อสาร ภาพรวมนักเรียนมีคะแนนความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษด้านการฟังและการพูดอยู่ในระดับดี

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการผลิตซ้ำลำพวนเพื่อการสืบทอดอัตลักษณ์ของชาวไทยพวนในยุคปัจจุบัน

2.1 ปัจจัยภายในตัววัฒนธรรม

กระบวนการเลือกสรรลำพวน เป็นวัตถุดิบในการผลิตซ้ำ “ความเป็นพวน” เนื่องจากองค์ประกอบภายในของตัวลำพวนนั้นมีความสมบูรณ์ที่สุดเมื่อเทียบกับวัฒนธรรมตัวอื่นๆ โดยพิจารณาด้านองค์ประกอบของการสื่อสาร (SMCR) ที่มองว่าในการส่งต่อวัฒนธรรมองค์ประกอบของการสื่อสารจำเป็นต้องมีความสมบูรณ์จึงจะทำให้การสื่อสารนั้นประสบความสำเร็จ ถึงแม้ปัจจุบันจะเห็นว่าการเปลี่ยนแปลงภายใต้องค์ประกอบของการสื่อสารในทุกด้าน ทั้งเพิ่มเติม และลดทอน แต่ลำพวน ก็ยังถือว่ามีความครบเครื่องและสมบูรณ์ที่สุดในการนำมาเป็นตัวแทนอัตลักษณ์ความเป็นพวน ดังรายละเอียดขององค์ประกอบภายในดังนี้

(1) ด้านผู้ส่งสาร /ผู้ถ่ายทอด (Sender) ลำพวนถือเป็นการละเล่นที่คนพวนทุกคนรู้จักและสามารถเป็นผู้เล่นได้ทุกคน เนื่องจากลำพวนเป็นลักษณะการลำ (ร้อง) ที่ทุกคนสามารถสร้างสรรค์บทร้องในแบบของตัวเองได้ ดังนั้นคนพวนในอดีตจึงมีคุณสมบัติที่สามารถทำหน้าที่เป็นผู้ถ่ายทอดการละเล่นลำพวนได้จำนวนมาก เนื่องจากคุณสมบัติสำคัญที่สุดของการเป็นผู้ส่งสารหรือผู้ถ่ายทอดคือ การใช้ภาษาพวนและมีสำเนียงพวนแท้ ซึ่งคนพวนในอดีตใช้ภาษาพวนในการสื่อสารในชีวิตประจำวันอยู่แล้ว ในการคัดเลือกผู้ส่งสารหรือผู้ถ่ายทอดในปัจจุบันจึงสามารถหาผู้ทำหน้าที่ดังกล่าวได้ไม่ยาก ขณะเดียวกันด้วยคุณสมบัติของผู้ถ่ายทอดลำพวนที่จะสามารถพูดภาษาพวนและมีสำเนียงพวนแท้ได้ มักจะเป็นกลุ่มคนในอดีตซึ่งปัจจุบันคือกลุ่มผู้สูงอายุ ดังนั้นปัญหาการสูญหายของกลุ่มคนดังกล่าวจึงทำให้ชุมชนตระหนักและพยายามสร้างกลุ่มผู้ทำหน้าที่ถ่ายทอดลำพวนต่อไปในอนาคตด้วยการนำเด็กและเยาวชนในพื้นที่มาฝึกลำพวน ซึ่งปัญหาที่พบคือ ปัญหาเรื่องการสื่อสารภาษาพวนและสำเนียงพวนที่มีลักษณะลูกผสมไม่ใช่พวนแท้ แต่ถึงอย่างนั้นก็ยังเป็นการสืบทอดการละเล่นพื้นบ้านของชาวไทยพวนได้ในอีกแบบหนึ่งอย่างน้อยก็ยังสามารถรักษาวรรณกรรมที่สะท้อนความเป็นตัวตนของกลุ่มของตนไว้ได้

ภาพที่ 3 การแสดงการละเล่นลำพวนในประเพณีบุญกำฟ้า จังหวัดสระบุรี
ที่มา : ถ่ายภาพเมื่อวันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2562

(2) ด้านเนื้อหา (Message) ลำพวนถือว่าการละเล่นที่มีความยืดหยุ่นในด้านเนื้อหาที่ผู้ถ่ายทอดสามารถนำเสนอได้ตามความต้องการ เนื้อหาในการลำพวนจะแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ แบบลำพื้นหรือลำเรื่อง และลำตัน (Joomthong, 2017) ซึ่งหมอลำพวนในอดีตจะสามารถลำพวนได้ทั้ง 2 แบบ การทลายของเนื้อหาลำพวนในปัจจุบัน คือ เป็นการทลายของการลำพื้นหรือเรียกอีกอย่างว่าลำเรื่อง (การลำเรื่องคือการลำกลอนนิทานพื้นบ้านที่มีเนื้อหายาว ใช้เวลานานหลายชั่วโมง) ตัวเนื้อหาของบทลำพวนที่มีความยืดหยุ่นสูง สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามยุคสมัยที่ไม่ต้องมีรูปแบบตายตัวในความหลากหลายของเนื้อหาจึงถือเป็นข้อดีของการสืบทอดลำพวน

(3) ด้านช่องทาง/วาระโอกาส (Channel) การผลิตลำพวนในปัจจุบันเกิดจากความตั้งใจเมื่อเทียบกับโอกาส ในการละเล่นในอดีตที่ลำพวนเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวันของชาวพวน ดังนั้นช่องทางในการละเล่นและวาระโอกาส จึงเปลี่ยนแปลงไป ทั้งความถี่ในการละเล่นและวาระโอกาสในการละเล่นที่ปัจจุบันช่องทางการละเล่นเหลือน้อยลง โดยลำพวนมีโอกาสนในการผลิตซ้ำเพียงแค่งานประเพณีกำฟ้า (เพียงบางจังหวัด) การแสดงสาธิตเพื่อต้อนรับคณะศึกษาดูงานและการท่องเที่ยว งานวัฒนธรรมที่จัดขึ้นโดยหน่วยงานราชการ/ชมรมไทยพวนแห่งประเทศไทย และโอกาสทั่วไป (หน่วยงานว่าจ้าง) สอดคล้องกับการศึกษาของ Shaika and Mishra (2020) ศึกษา Folklore and Mass media in Kashmir: A Quantitative Analysis ที่พบว่า สื่อพื้นบ้านในด้านการเต้นรำ เรื่องเล่าขาน ดนตรี และการขับร้องของภูมิภาคแคชเมียร์นั้นมีความแตกต่างออกไปจากภูมิภาคอื่นๆ แต่ด้วยการขาดความสนใจจากผู้ชม จึงทำให้วัฒนธรรมอันเก่าแก่นี้มีความเสี่ยงต่อการสูญหายไปเป็นอย่างมาก และเพื่อเป็นการส่งผ่านวัฒนธรรมอันทรงคุณค่าจากอดีตไปยังชนรุ่นหลัง การให้ความช่วยเหลือจากสื่อมวลชน ไปตลอดจนถึงหน่วยงานภาครัฐและเอกชนจะเป็นการเพิ่มช่องทางหรือวาระโอกาสให้ลำพวนสามารถผลิตซ้ำตนเองได้ จึงเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นเป็นอย่างมาก

(4) ด้านผู้รับสาร/ผู้ชม (Receiver) กลุ่มผู้ชมลำพวนในปัจจุบันประกอบไปด้วย 3 กลุ่ม คือ คนพวน (กลุ่มเดียวกับผู้ส่งสาร) นักท่องเที่ยว และคนนอกชุมชน วัตถุประสงค์ของการรับชมลำพวนถึงแม้จะมีความสุข แต่เมื่อเทียบกับสมัยก่อนอาจลดน้อยลงไปไม่เหมือนการรับชมลำพวนในอดีต แต่สิ่งที่เป็นปรากฏการณ์การรับชมที่เกิดขึ้นในปัจจุบันที่เพิ่มเข้ามาคือเป็นการรับชมลำพวนในความหมายใหม่ คือเพื่อการสืบทอดและอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชนที่กำลังจะสูญหายและการเข้ามาเสวยวัฒนธรรมที่พบเห็นได้ยากขึ้นที่เป็นอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์พวน ที่แปลกไปจากการพบเห็นในชีวิตประจำวันเท่านั้น มากกว่าการเป็นผู้ชมเพื่อความบันเทิงในชีวิตประจำวัน จึงทำให้มีกลุ่มผู้ชมที่หลากหลายกลุ่มภายใต้วัตถุประสงค์ในการรับชมลำพวน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ลำพวนถูกผลิตซ้ำออกสู่สังคม ปัญหาด้านผู้รับสาร/ผู้ชมในสื่อพื้นบ้านเป็นปัญหาที่พบได้ทั่วโลก เช่นในงานของ Shaika and Mishra (2020) ศึกษา Folklore and Mass media in Kashmir: A Quantitative Analysis ที่พบว่า เยาวชนรุ่นใหม่เอง ก็ไม่ได้มีความสนใจที่จะเข้ามาศึกษาและรับสืบทอดสื่อพื้นบ้านเหล่านี้ต่อไป เนื่องจากเยาวชนนั้นมองว่าสื่อพื้นบ้านนั้นเป็นสิ่งที่ไม่สามารถก้าวต่อไปข้างหน้าได้แล้ว ซึ่งแสดงให้เห็นว่าสื่อพื้นบ้านต่างๆ เหล่านี้กำลังอยู่ในจุดที่เสี่ยงต่อการสูญหายไปจากสังคมในภูมิภาคนี้มากยิ่งขึ้น

2.2 ปัจจัยภายนอกตัววัฒนธรรม

ปัจจัยภายนอกตัววัฒนธรรมที่มีส่วนสำคัญในกระบวนการผลิตซ้ำลำพวน คือ การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานด้านการศึกษา รวมถึงภาคธุรกิจ เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด ศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราชย์วัดฝั่งคลอง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ชมรมไทยพวนแห่งประเทศไทย โรงแรมและรีสอร์ทในจังหวัด ในฐานะที่ “ลำพวน” คือ มรดกวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ที่สะท้อนถึงตัวตนของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยพวนภายใต้นโยบายการสนับสนุนการสืบทอดความหลากหลายทางวัฒนธรรม ความเป็นเอกลักษณ์ที่ไม่เหมือนกับวัฒนธรรมของคนไทยทั่วไปจึงกลายเป็นจุดขายให้สามารถสร้างความสนใจให้กับคนทุกกลุ่ม แม้กระทั่งนำมาเป็นจุดขายด้านการท่องเที่ยวชุมชน ที่นอกจากแสดงในชุมชน ลำพวนยังได้ขยายพื้นที่ในการแสดงไปสู่ภาคธุรกิจ กระแสการท่องเที่ยวชุมชนและการเข้ามาของหน่วยงานภาครัฐในการสนับสนุนการอนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรมท้องถิ่น ได้ทำให้เกิดกลุ่มผลประโยชน์ที่มีผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลายกลุ่ม กลุ่มเจ้าของวัฒนธรรม จากเดิมที่กระบวนการผลิตซ้ำลำพวนเป็นการผลิตซ้ำเพื่อใช้ในชีวิตประจำวัน คนกลุ่มนี้ในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงถูกลดบทบาทจากการเป็นผู้ผลิตเป็นผู้รับจ้างผลิต (ถูกว่าจ้าง) โดยภาคธุรกิจ (การท่องเที่ยวชุมชน, รีสอร์ท) หรือการรับจ้างจากภาครัฐที่เข้ามามีบทบาทในการสร้างโอกาสให้หมอลำพวนยังคงได้ทำหน้าที่ในฐานะผู้ถ่ายทอดต่อไป สถานการณ์เช่นนี้กลายเป็นสถานการณ์ที่สามารถพบเจอได้ในทุกท้องถิ่น สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Pongkittiwiboon (2018) ศึกษาพลวัตการสืบทอดและการผลิตซ้ำสื่อวัฒนธรรมประเพณีวงควายในยุคโลกาภิวัตน์ ผลการวิจัยพบว่า ประเพณีส่วนใหญ่ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อใช้เป็นเวทีการท่องเที่ยวให้กับชุมชนโดยมีผู้สนับสนุนหลักคือ องค์กรภาครัฐและเอกชนทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ และข้อค้นพบที่สำคัญ

อีกหนึ่งปัจจัยคือการมีเครือข่ายทางสังคมด้วยการสนับสนุนจากผู้นำชุมชนที่เข้มแข็งรวมทั้งการส่งเสริมจากทั้งภาครัฐ หน่วยงานการศึกษาและเอกชนก็ยิ่งทำให้เกิดการดำรงอยู่และการสืบทอดการเล่นพื้นบ้านอย่างต่อเนื่องและทำให้การจัดการ วัฒนธรรมชุมชนเป็นไปอย่างเข้มแข็ง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของงานของ Kitsuntorn (2018) ศึกษาแนวทางการส่งเสริม ภูมิปัญญาสื่อของเล่นพื้นบ้านสำหรับกลุ่มผู้รับสารเด็กและเยาวชน ตำบลฟ้าอำม อำเภอมือง จังหวัดเชียงใหม่ ที่พบว่า ปัจจัยจากภายนอกชุมชนต่างๆ ที่มีอิทธิพลเข้ามากระทบกับชุมชน สื่อชุมชน และส่งผลกระทบต่อความนิยมของ ผู้รับสารเด็กและเยาวชน ได้แก่ 1) มิติทางการเมือง เช่น นโยบายของภาครัฐ/ท้องถิ่นที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ทำให้การจัดสรร อุดหนุนงบประมาณที่จะมาสนับสนุนมีลักษณะไม่แน่นอน 2) มิติทางสังคม เช่น การมองสื่อของเล่นพื้นบ้านเป็นเพียงของเล่น เพื่อสร้างความสนุกสนานชั่วคราว เป็นสินค้าไร้ข้อขาย 3) มิติทางเศรษฐกิจ หลังจากที่ประเทศไทยดำเนินการตามแผนพัฒนา เศรษฐกิจแห่งชาติเพื่อสร้างความทันสมัยหลายประการให้ทัดเทียมนานาชาติอารยประเทศ ทำให้ภูมิปัญญาสื่อของเล่นพื้นบ้านก็จะ ถูกตีความเสียใหม่ว่าเชย ลำหยัง 4) มิติทางเทคโนโลยี/สื่อมวลชน/สื่อสมัยใหม่ ด้วยประสิทธิภาพของเทคโนโลยี/สื่อตัวใหม่ๆ ทำให้เข้ามาแทนที่สื่อพื้นบ้าน 5) มิติการเข้ามาของหน่วยงานภายนอกเพื่อสนับสนุนและส่งเสริมภูมิปัญญาสื่อท้องถิ่น ตามนโยบายของหน่วยงานนั้นๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนที่ขาดความเข้าใจในตัวของภูมิปัญญาอย่างแท้จริง และสอดคล้องกับ งานวิจัยของ Hussadin (2021) ศึกษาการจัดการทางวัฒนธรรมเพื่อการดำรงอยู่ของการเล่นพื้นบ้านไทยพวน กรณีศึกษา จังหวัดนครนายก และจังหวัดสระบุรี ที่พบว่า การผลิตซ้ำลำพวนของจังหวัดนครนายกและจังหวัดสระบุรี เกิดจากการมี เครือข่ายภายนอกที่เข้ามาส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการสืบทอดลำพวนผ่านหน่วยงานการศึกษา เช่น การฝึกสอนในโรงเรียน ของชุมชน การสนับสนุนจากหน่วยงานท้องถิ่น และที่ขาดไม่ได้คือการมีผู้นำชุมชนที่เข้มแข็งที่คอยประสานกับเครือข่ายในการ สร้างความเข้มแข็งของวัฒนธรรมชุมชน

สรุปผลการวิจัย

ลำพวน เป็นการเล่นพื้นบ้านของชาวพวน เป็นการเล่นที่ทำหน้าที่สะท้อนอัตลักษณ์กลุ่มผ่านวัฒนธรรมในชีวิต ตั้งแต่ครั้งอาศัยอยู่ที่สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เนื่องจากใช้ภาษาพวนในการขับร้อง และเมื่อเข้ามาตั้งถิ่นฐาน ในประเทศไทยชาวพวนก็ได้นำเอาวัฒนธรรมในชีวิตของชาวพวนมาปฏิบัติและยังคงสืบทอดไปยังลูกหลานจากรุ่นสู่รุ่น เพื่อรักษาอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ “ลำพวน” จึงเป็นหนึ่งในการเล่นพื้นบ้านของกลุ่มชาติพันธุ์พวนที่อพยพ ที่ยังมีการ รักษาการเล่นมาอย่างยาวนานเพื่อสะท้อนตัวตนของกลุ่มตน ผ่านอัตลักษณ์ภาษาพวนที่ใช้ในการเล่น แม้ในปัจจุบัน ยังสามารถพบเห็นได้ในชุมชนไทยพวนในพื้นที่ภาคกลางของประเทศไทย โดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุที่ยังสามารถร้องลำพวนได้ แต่การเล่นในปัจจุบันไม่แพร่หลายเช่นในอดีต บทบาทหน้าที่ของลำพวนตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันลำพวนยังมีหน้าที่ทางสังคม อยู่เสมอ เพียงแต่มีรูปแบบการทำหน้าที่ในแต่ละด้านที่ปรับเปลี่ยนในเชิงความสัมพันธ์หรือในรูปแบบที่เปลี่ยนไป แต่ยังคง รักษาการทำหน้าที่ที่มีต่อระดับปัจเจกบุคคลและสังคมอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ (1) ด้านความบันเทิง การผ่อนคลาย (2) ด้านการ สร้างความเข้มแข็งทางวัฒนธรรม (3) ด้านการให้การศึกษา (4) ด้านการควบคุมสังคม (5) ด้านการรวมกลุ่มของคนในชุมชน (6) ด้านการสร้างอัตลักษณ์กลุ่ม (7) ด้านการสร้างพื้นที่ให้กับคนหนุ่มสาว (8) ด้านการระบายความคับข้องใจและเก็บกด และ บทบาทหน้าที่ใหม่ที่เพิ่มเข้ามาอันเป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงของสังคม ได้แก่ (1) ด้านการท่องเที่ยว (2) ด้านการอนุรักษ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น (3) ด้านการผลิตซ้ำวัฒนธรรม (4) ด้านการเป็นงานอดิเรก และเป็นแหล่งรายได้เสริม (5) ด้านการเป็น กิจกรรมเสริมหลักสูตรในระบบการศึกษา แต่บทบาทหน้าที่ที่ยังคงทำหน้าที่สืบเนื่องมาอย่างเข้มแข็งคือบทบาทหน้าที่ด้านการ แสดงอัตลักษณ์ของกลุ่ม ที่บ่งบอกให้คนอื่นได้รู้ว่าเป็นการเล่นของคนพวนด้วยบทร้อง “ภาษาพวน” ดังนั้นการทบทบท หน้าที่ที่เข้มแข็งดังกล่าวจึงทำให้ลำพวนถูกเลือกนำมาผลิตซ้ำในฐานะตัวแทนทางวัฒนธรรมของกลุ่มที่มีปัจจัยภายใน ตัววัฒนธรรม “ลำพวน” ที่สมบูรณ์เมื่อเทียบกับตัววัฒนธรรมอื่น เช่น มีอัตลักษณ์ที่บ่งชี้ถึงกลุ่มชาติพันธุ์พวน คือ ภาษาพวน เนื้อหาในการเล่นเป็นการสะท้อนวิถีชีวิต ค่านิยม ความเชื่อของคนพวนตั้งแต่อดีตที่อาศัยอยู่ที่ประเทศลาว รวมทั้งความ ยึดหยุ่นของการเล่นลำพวนที่สามารถสร้างสรรค์คำร้องให้เหมาะสมกับวาระโอกาสในการเล่น ปรับประยุกต์ให้เข้ากับ สถานการณ์ในแต่ละช่วงเวลาที่ได้เล่น ซึ่งลำพวนมีความสมบูรณ์ในตัว ในขณะที่ปัจจัยภายนอกวัฒนธรรม ได้แก่ การสนับสนุน จากเครือข่ายภายในและภายนอกชุมชนผ่านงบประมาณสนับสนุนเรื่องการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชนก็ได้ทำให้ลำพวนได้รับ การหยิบยกเป็นตัวเลือกทางวัฒนธรรมสำคัญในการใช้เป็นเครื่องมือผลิตซ้ำอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากเห็นผลอย่างเป็นรูปธรรม เมื่อเทียบกับวัฒนธรรมตัวอื่น ในฐานะที่เป็นอัตลักษณ์กลุ่มที่สามารถสร้างได้ ขายได้ สามารถเรียกความสนใจจากคนอื่น ๆ และ นำมาสร้างรายได้ให้กับชุมชนผ่านการท่องเที่ยวชุมชน ข้อค้นพบจากผลการวิจัยจะช่วยสร้างความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ ของวัฒนธรรมชุมชนที่นำไปสู่การผลิตซ้ำวัฒนธรรมและสืบทอดวัฒนธรรมที่แต่ละชุมชนสามารถนำไปพิจารณาและ

ปรับประยุกต์ให้เหมาะสมกับบริบทของชุมชน รวมทั้งเป็นแนวทางในการพิจารณาความเข้มแข็งขององค์ประกอบภายในตัววัฒนธรรมจากการวิเคราะห์องค์ประกอบด้านการสื่อสารเพื่อสามารถวิเคราะห์ศักยภาพของวัฒนธรรมตนนำไปสู่การวางแผนและพัฒนาต่อไปในอนาคต ท่ามกลางการดำรงอยู่ของความหลากหลายทางวัฒนธรรมของกลุ่มคนบนความเข้าใจในความแตกต่าง และยอมรับความเป็นตัวตนของคนทุกกลุ่มเพื่อความสุขสงบและเข้าใจซึ่งกันและกัน

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

ได้องค์ความรู้และแนวทางในการสืบทอดวัฒนธรรมพื้นบ้านให้เข้มแข็งท่ามกลางสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงของสังคมในยุคโลกาภิวัตน์ และเป็นแนวทางสำหรับชุมชนอื่นๆ ในการนำไปปรับใช้เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนเชิงอนุรักษ์อย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

1. ผลการวิจัยจะช่วยสร้างความเข้าใจในบทบาทของวัฒนธรรมชุมชนที่นำไปสู่การผลิตซ้ำวัฒนธรรมและสืบทอดวัฒนธรรมที่แต่ละชุมชนสามารถนำไปพิจารณาและปรับประยุกต์ให้เหมาะสมกับบริบทของชุมชน รวมทั้งเป็นแนวทางในการพิจารณาความเข้มแข็งขององค์ประกอบภายในตัววัฒนธรรมเพื่อวิเคราะห์ศักยภาพของวัฒนธรรมตนนำไปสู่การวางแผนและพัฒนาต่อไปในอนาคต

2. ข้อค้นพบจากงานวิจัยด้านผู้ชมลำพวนในปัจจุบันประกอบไปด้วย 3 กลุ่ม คือ คนพวน (กลุ่มเดียวกับผู้ส่งสาร) นักท่องเที่ยว และคนนอกชุมชน พบว่า วัตถุประสงค์ของการรับชมลำพวนในปัจจุบันไม่ใช่การรับชมเพื่อความสนุก เพลิดเพลินเหมือนการรับชมลำพวนในอดีต แต่เป็นการรับชมลำพวนความหมายใหม่ ในฐานะการรับชมเพื่อการสืบทอดและอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชนที่เป็นอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์พวน ดังนั้น ข้อค้นพบนี้น่าจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาสื่อพื้นบ้านให้สอดคล้องกับรสนิยมของกลุ่มคนรุ่นใหม่เพื่อให้เกิดการรักษาและธำรงวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นควบคู่ไป

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

การศึกษาวัฒนธรรมพื้นบ้านและการอนุรักษ์วัฒนธรรมควรเน้นการบูรณาการในหลายศาสตร์ เช่น ศาสตร์ด้านการพัฒนาชุมชน ศาสตร์ด้านการศึกษา ศาสตร์ด้านสื่อพื้นบ้าน เพื่อให้เกิดมุมมองและนำมาซึ่งองค์ความรู้ที่ครอบคลุมในการอนุรักษ์และพัฒนาในทุกมิติ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการทำงานด้านวัฒนธรรมในพื้นที่อื่นๆ สามารถนำไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ตน

ข้อจำกัดการวิจัย

เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ในกลุ่มหมอลำพวนและหมอลำแคนในปัจจุบันส่วนใหญ่เป็นหมอลำสมัครเล่น เพราะตั้งใจสืบทอดลำพวนให้คงอยู่ต่อไป เนื่องจากหมอลำอาชีพได้เสียชีวิตไปเป็นจำนวนมากในทุกพื้นที่ การเป็นหมอลำหรือหมอลำสมัครเล่นของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก อาจทำให้มีองค์ความรู้ด้านตัวลำพวนไม่ลึกซึ้งในบางมิติเท่ากับหมอลำและหมอลำอาชีพที่มีลำพวนเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวัน จึงอาจทำให้ที่ไม่สามารถสะท้อนอัตลักษณ์พวนได้ชัดเจนเท่าที่ควร อาจสะท้อนได้เพียงการผลิตซ้ำเพื่อการปรับตัวเข้ากับวัฒนธรรมใหม่เพื่อให้ลำพวนยังสามารถดำรงอยู่ต่อไปท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของสังคม (ติดต่อผู้เขียน areewan_h@npu.ac.th)

References

- Barmahalia, F. (2018). Folk Media and Political Movement: A Case Study on the Bodos of North East India. *Journal of Emerging Technologies and Innovative Research*. 5(8),198-208.
- Bourdieu, P. (1973). *Cultural Reproduction and Social Reproduction*. In R. Brown (Ed.), *Knowledge, Education, and Cultural Change*. London : Tavistock Publications.

- Duc, C. X. and Thanh, P. N. (2020). *Folk Culture, Characteristics and Role of the Process of Protecting Intellectual Property Rights for Folklore Works in Vietnam. Advances in Social Science, Education and Humanities Research. Advances in Social Science, Education and Humanities Research 420, 225–229*. Retrieved March 2021, from <https://www.researchgate.net> doi: 10.2991/assehr.k.200321.118.
- Dundes, A. (1965). *The Study of Folklore*. Englewood Cliffs, NJ : Prentice Hall.
- Durkheim, E. (1982). *The Division of Labor*. United Kingdom : Taylor & Francis.
- Hield, F. (2010). English folk singing and the construction of community (Unpublished doctoral dissertation). The University of Sheffield, England
- Hussadin, A. (2021). *Kānchatkān thāng watthanatham phūā kān damrong yū khōng kānlalēn phūnbān Thai phūān kōrānī suksā chāngwat Nakhōn Nāyok lāe chāngwat Saraburī [Cultural Management for Existence of Thai-Phuan Folk Play : A Case Study Nakhon Nayok Province and Saraburi Province]. Journal of Humanities and Social Sciences Nakhon Phanom University. 11(1),331-345.*
- Intim, P. (2018). *Kānsāng kitchakam phatthanā phū rīān dōi chai kānlalēn phūnbān phūā sōmsāng khwāmsāmān nai kānchai phā ‘Angkrit nai kānsūsān lāe khunnalaksana ‘ān phung prasong samrap nakrīan chan prathomsuksā [The Construction of Activity for Learner Development by Folk Regional Performance to Enhancing the Abilities English in Communication and the Desirable Characteristics for Primary Students (Unpublished master’s thesis)]. Silpakorn University, Phetchaburi, Thailand*
- Jarueksamarn, J. and Nirarom, Y. (2020). *Krabūānkān songsoēm kānsāng ‘āchīp hai kap phūsūng ‘āyū nai thōngthīn [The Process of Promoting Career Opportunities for the Elderly in Local Areas]. Phetchabun : Phetchabun Rajabhat University.*
- Joomthong, S. (2017). *Mōradok watthanatham lāe phūmpānyā thōngthīn Thai phūān tambon bānsāi [Culture Heritage and Local Wisdom of Thai Phuan in Ban Sai, Lopburi]. Lopburi : n.p.*
- Joomthong, S. (2017, 17th March). *Local Sage*. Interview.
- Junna, S. (2017, 19th May). *Mor Lam Phuan*. Interview.
- Kanha, R. (2017, 25th April). *Mor Khene*. Interview.
- Kaewthep, K., Pongkittiwiboon, S. and Kitsoontorn, P. (2011). *Sū phūnbān suksā nai sāitā nithetsāt [Folk Media in Communication Arts Perspectives]. Bangkok : Pabpim.*
- Khowdee, S. and Dabut, S. (2020). *Botbāt khōng praphēnī bun dūān sām nai chumchon thai ka lōēng bāngmūāng chāngwat Nakhōn Phanom [Roles of Bun DueanSam Tradition in Tai Ka Leng Ban Muang Community, Nakhon Phanom Province]. RSU National Research Conference 2020 (pp. 97 – 981). Bangkok : Rangsit University.*
- Kitsuntorn, T. (2018). *Nāothāng kān songsoēm phūmpānyā sū khōnglēn phūnbān samrap klum phū rap sām dek lāe yaowachon tambonfāhām ‘Amphoe Mūāng chāngwat Chīāng Mai [The Promotion of Folk Toy Media for Children and Youth Receivers, Fa- ham Sub- District, Muang District, Chiang Mai Province]. ARU Research Journal. 5(1),41-49.*
- Lévi-Strauss, C., Propp, V. and Liberman, A. (1997). *Theory and history of folklore*. Minneapolis : University of Minnesota Press.
- Naijarun, K. and Chanarong, K. (2018). *Botbāt nāthī khōng mōradok phūmpānyā thāng watthanatham nai kānsāng ‘attalak chumchon tambon nōng kathāo ‘amphoe nakhōn Thai chāngwat Phitsanulok [The role of Intangible cultural heritage in the production of the community identity: the case study of Nangkatao sub- district, Nakornthai district, Phitsanulok province]. Veridian E- Journal, Silpakorn University. 11(3),329–344.*

- Nawakura, P. (2021). Næōthāng kānphatthana 'āchīp samrap phū sūng 'āyu khōng bān nōng bō tambon nōng bō 'Amphoe Muang 'Ubon Ratchathani changwat 'Ubon Ratchathani [Career Development Guidelines for the Elderly of Nongbo Village, Tambon Nongbo, Mueang Ubon Ratchathani District, Ubon Ratchathani Province]. *Journal of Humanities & Social Sciences (JHUSOC)*. 19(3),21-42.
- Patterson, O. (1967). *The Sociology of Slavery: Jamaica 1655-1838*. London : Hutchinson.
- Pathomvanichkul, W, Vilamas, R. and Pakdeesri, B. (2019). *Krabuānkān songsoem suk phāwa phū sūng wai doī kānprayukchai sū phūnbān 'Isān [The Process on the Local Elderly Health Promoting Through E-San Folk Medias]*. Maha Sarakham : Rajabhat Maha Sarakham University.
- Pongkittiwiboon, S. (2018). Phonlawat kān sūphoth lāe kānphalit sam sū watthanatham praphenī wīng khwāi nai yuk lōkāphiwat [Dynamics of Cultural Inheritance and Reproduction of the Buffalo Racing Festival in Globalization Age]. *Academic Journal Phranakhon Rajabhat University*. 9(2),45-59
- Phonjareon, W. (2022). *thritsadi sangkhom lāe kāmūāng [Social and Political Theroy]*. Retrieved 7 December 2022, from http://copag.msu.ac.th/copaglibrary/ebook_pdf/a.winai_001/a.winai_001.pdf
- Shaika, S. and Mishra, K. D. (2020). Folklore and Mass media in Kashmir: A Quantitative Analysis. *International journal of Scientific and technology research*. 9(2),4447-4451.
- Thongtumlueng, K, Polsiri, A. and Rattanasiri, M (2018). Kān'anurak lāe phatthana phūmpanya kānlalēn phūnbān khōng dek Thai phāk nūa [Conservation and Development of the Thai Children's Folk Play Wisdoms in the North]. *Veridian E-Journal, Silpakorn University*. 11(1),1320-1336.
- Vatviroj, S et al. (2018). Kān wikhrō botbat nāthī khōng sū phūnbān : suksā kōrānī khruākhaī nangtalung sō thepsi changwat Surāt Thānī ('adit Phō.Sō songphanhārojsisiphok - patchuban) [The Analysis of The Role of Traditional Media: A Case Study of S.Tepsil Shadow Puppets Band, Suratthani Province (The Past Until The 2003-Present)]. *Journal of Management Sciences*. 5 (2),25-44.
- Wetsayasirin, S. (2018). *Kānsāng 'attalak khon tai phān nangtalung [Identity Construction of Southern Thai People Through Shadow Play (Unpublished doctoral dissertation)]*. Sukhothai Thammathirat Open University, Bangkok, Thailand.